

POMAGANIE JEST LEGALNE!

Znajdujemy się w sytuacji kryzysu humanitarnego. **Większość osób, które przekraczają granicę, ucieka przed wojną, głodem, prześladowaniem albo śmiercią. Mamy prawo (a czasem wręcz obowiązek) pomóc każdej osobie w potrzebie, niezależnie od tego, czy jest polskim obywatelem, czy też nie.** Żadne przepisy prawa nam tego nie zakazują.

Nie bój się osoby, którą spotkasz. **Ona boi się bardziej od Ciebie.** Jest wykończona podróżą, zimmem, a także represjami, jakich doświadczyła.

Jeśli chcesz jej bezinteresownie pomóc, to prawo jest po Twojej stronie. To prawda, że istnieją przepisy, które zakazują organizowania innym osobom nielegalnego przekraczania granicy czy pomocy w nielegalnym pobycie (art. 264 i art. 264a Kodeksu karnego).

ALE: gdy udzielasz nieodpłatnej i niezbędnej pomocy osobie, która już przekroczyła polską granicę, to przepisy te nie mają zastosowania.

Pamiętaj, że:

1. **nie masz prawnego obowiązku informowania Straży Granicznej o spotkaniu uchodźców;**
2. **masz prawo udzielić doraźnej pomocy medycznej** (opatrzyć ranę itp.) osobie, która tego potrzebuje, a gdy jest to konieczne i nie ma możliwości szybkiego przyjazdu karetki, zawieźć ją do najbliższego szpitala (poinformuj o tym wcześniej szpital);
3. **masz prawo zapytać napotkaną osobę, czy czegoś potrzebuje.** Jeżeli nie możecie się porozumieć, dogadajcie się na migi lub ściągnij na telefon aplikację z tłumaczem (dobrze sprawdza się Microsoft Translator);
4. **masz prawo nieodpłatnie nakarmić i napić napotkaną osobę lub dać jej ciepłe ubrania** (tak samo jak robisz to, gdy pomagasz np. osobie w kryzysie bezdomności). Możesz nakarmić ją zarówno w swoim domu, jak i w miejscu, gdzie ją napotkasz (np. w lesie czy na polanie). Możesz też zostawić jedzenie albo inne przydatne przedmioty w miejscu, w którym uchodźca będzie mógł je odebrać;
5. **masz prawo dać napotkanej osobie wsparcie finansowe** – dzięki temu będzie mogła zrobić podstawowe zakupy;
6. **masz prawo umieścić przed swoim domem przedmiot (np. zieloną lampkę),** który będzie oznaczał Twoją gotowość do udzielenia wsparcia uchodźcom;
7. **masz prawo nieodpłatnie przenocować taką osobę w swoim domu** (tak jak np. robisz to, gdy pomagasz pielgrzymowi);
8. **nie masz obowiązku pytać napotkanej osoby o dane osobowe, pochodzenie czy jej status prawny w Polsce** (tak samo jak nie robisz tego, gdy przy wigilijnym stole usiądzie nieznaną wędrowiec).

Jeśli dostrzeżasz w swoim sąsiedztwie niepokojące zachowania wobec uchodźców ze strony innych osób lub służb – daj nam znać. Pomoże nam to podejmować skuteczniejsze działania w ich obronie! Jeśli chcesz dowiedzieć się więcej, rozwiać swoje wątpliwości lub zgłosić niepokojące działania służb, **zadzwoń pod numer Grupy Granica: +48 22 230 23 63 lub Fundacji Ocalenie: +48 881 280 688.**

JAK POMAGAĆ EFEKTYWNIE?

Jedzenie i picie

- ciepła herbata z dużą ilością cukru
- ciepła zupa (np. jarzynowa z kaszą)
- woda butelkowana
- czekolada, batony (najlepiej proteinowe), orzechy, banany
- puszki i konserwy (które można otworzyć bez otwieracza)
- chleb
(najlepiej podawać jedzenie bez wieprzowiny i żelatyny)

Ubrania i inne przedmioty (osoby, które zostały wcześniej zatrzymane przez służby, są często pozbawiane rzeczy, z którymi rozpoczynały podróż)

- buty (najlepiej kalosze z wewnętrznym ocieplaczem)
- koszulki, kalesony (najlepiej termiczne, a nie bawełniane)
- skarpety (najlepiej termiczne, a nie bawełniane)
- spodnie, kurtka (najlepiej nieprzemakalne)
- szalik, czapka, rękawiczki
- plecak
- naładowany powerbank (do ładowania telefonu)
- karimata i śpiwór (najlepiej syntetyczny, a nie puchowy, żeby nie nasiąkał wilgocią)
- środki opatrunkowe i do dezynfekcji, chusteczki nawilżające
- zapalniczka i papierosy

Ludzki odruch – i dbanie o Twoją lokalną społeczność

- Uchodźcy są często traktowani w poniżający sposób. Z ich relacji wynika, że spotykają się z przemocą, a także są stale cofani na granicę, zarówno przez polskie, jak i przez białoruskie służby (są to tzw. push-backi czy wywózki). W uchodźcach przestaje się dostrzegać ludzi i zaczyna się ich traktować jak przedmioty lub zagrożenie. Dlatego tak ważne jest okazanie im chociaż odrobiny ludzkiego ciepła. Możesz np. zapewnić ich, że nie sprowadzisz na nich niebezpieczeństwa, albo potwierdzić, że naruszenia, z którymi się spotykają, są bezprawne i nie powinny się zdarzyć. Możesz też zapytać, jak się czują, a także czy jeszcze czegoś potrzebują. Sam uśmiech może wiele pomóc.
- Możesz też działać w swojej lokalnej społeczności. Porozmawiaj z sąsiadami o tym, jak się czują w obecnej sytuacji. Rozwiej ich ewentualne obawy przed udzielaniem pomocy uchodźcom. Wspólnie zastanówcie się, czy możecie coś zrobić razem dla dobra tych osób.

WAŻNE PRZEPISY PRAWA:

„Art. 304 § 1 Kodeksu postępowania karnego [Obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa]

Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję”.

CO TO OZNACZA? Osoby, które przekraczają granicę w miejscu niedozwolonym, robią to niezgodnie z prawem. Jeśli dowiesz się o takiej sytuacji (np. zobaczysz nielegalne przekroczenie granicy), nie masz prawnego obowiązku, żeby kogokolwiek o tym informować. Masz jedynie obowiązek „społeczny”, czyli zobowiązanie moralne. Nie jest to jednak obowiązek prawny, a więc wymagany przez przepisy. Straż Graniczna lub Policja nie mogą wyciągnąć wobec Ciebie konsekwencji, jeśli widząc taką sytuację, nie poinformujesz o tym służb. Natomiast jeśli zobaczysz osobę, która jest cudzoziemcem, nie masz ani obowiązku, ani nawet prawa żądać przedstawienia przez tę osobę dokumentów, np. paszportu. Jeśli np. jedziesz taksówką w Warszawie i prowadzi ją cudzoziemiec, to nie pytasz kierowcy, czy jego pobyt jest legalny, ani nie prosisz go o przedstawienie dokumentów.

Pamiętaj jednak, że nielegalne przekroczenie granicy to tylko wykroczenie, a nie przestępstwo (zob. art. 49a Kodeksu wykroczeń poniżej).

„Art. 49a Kodeksu wykroczeń [Nielegalne przekroczenie granicy państwowej]

§ 1. *Kto wbrew przepisom przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze grzywny.*
§ 2. *Usiłowanie i pomocnictwo są karalne”.*

CO TO OZNACZA? Nielegalne przekroczenie granicy jest wykroczeniem, nie przestępstwem. Wykroczenie to drobne naruszenie prawa, takie jak np. przejście na czerwonym świetle czy niestosowanie przepisów ruchu drogowego.

Wykroczeniem jest zarówno przekraczanie granicy RP wbrew przepisom, jak też pomocnictwo innej, pojedynczej osobie w przekroczeniu granicy wbrew przepisom. W przeciwieństwie do art. 264 § 3 Kodeksu karnego, w tym przepisie jest mowa nie o „organizowaniu”, ale o „pomaganiu”. To wykroczenie może zostać popełnione, jeśli:

- pomagasz w nielegalnym przekroczeniu granicy choćby jednej osobie,
- działasz umyślnie lub nieumyślnie, a więc działasz albo celowo, albo przypadkiem.

Jeśli popełnisz to wykroczenie, możesz zostać ukarany/ukarana grzywną. Popełnienie wykroczenia to nie to samo, co popełnienie przestępstwa.

„Art. 162 § 1 Kodeksu karnego [Nieudzielenie pomocy]

Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

CO TO OZNACZA? Nieudzielenie pomocy osobie, która jest w niebezpieczeństwie, stanowi przestępstwo! Dotyczy to sytuacji, gdy widzisz, że osoba, którą spotykasz, siania się na nogach, jest chora czy nieprzytomna albo bardzo zmarznięta. Polskie prawo nakazuje Ci udzielić

pomocy, chyba że pomagając, sam/sama narażasz swoje życie lub zdrowie. Jeśli zdecydujesz się pomóc, możesz powołać się na ten przepis.

„Art. 264 § 3 Kodeksu karnego [Nielegalne przekroczenie granicy]

Kto organizuje innym osobom przekraczanie wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”.

CO TO OZNACZA? Zgodnie z polskim prawem, jeśli organizujesz innym osobom nielegalne przekroczenie granicy, popełniasz poważne przestępstwo. Przepis ten dotyczy przede wszystkim przemytników. Co może być uznane za „organizowanie innym osobom przekraczania granicy wbrew przepisom”? Na przykład:

- kontaktowanie się z osobami, które przebywają na Białorusi, i udzielanie im wskazówek dotyczących dostania się do Polski w sposób niezgodny z prawem;
- organizowanie osobom, które nie przebywają w Polsce legalnie, wyjazdu do Niemiec, Holandii itd., polegające na kupowaniu biletów na podróże poza granice Polski, organizowaniu im miejsca docelowego w innym kraju UE, przewiezieniu ich do tych miejsc (lub przewiezieniu ich do miejsca, w którym czekają przemytnicy, nawet jeśli znajduje się ono na terytorium Polski);
- sporządzenie planu trasy przez granicę.

Aby popełnić to przestępstwo, musisz spełnić następujące warunki:

- to przestępstwo można popełnić tylko umyślnie i tylko w zamiarze bezpośrednim. W skrócie oznacza to, że musisz chcieć je popełnić (przyrzec komuś lub umówić się z kimś na zorganizowanie nielegalnego przekroczenia granicy), a więc musisz chcieć zorganizować nielegalne przekroczenie granicy. Twoje działanie musi być celowe, zamierzone i świadome. Nie można popełnić tego przestępstwa nieumyślnie, czyli przypadkiem;
- musisz organizować przekroczenie granicy przynajmniej 2 osobom (w przepisie jest mowa o organizowaniu pomocy „innym osobom”, a nie jednej osobie).

Nie popełniasz tego przestępstwa, jeśli:

- twoim jedynym celem jest pomoc humanitarna;
- twoja pomoc dotyczy wyłącznie jednej osoby.

„Art. 264a § 1 Kodeksu karnego [Umożliwienie nielegalnego pobytu na terytorium RP]

Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, umożliwia lub ułatwia innej osobie pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wbrew przepisom, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

CO TO OZNACZA? Ułatwianie przestępstwa, o którym mowa w tym przepisie, dotyczy tylko i wyłącznie sytuacji, w której Twoim celem jest osiągnięcie korzyści majątkowej lub osobistej. Taką korzyścią jest np. uzyskanie pieniędzy w zamian za ułatwienie pobytu albo wykonywanie przez cudzoziemca bezpłatnej pracy na Twoją rzecz. WAŻNE: nie popełniasz przestępstwa, jeśli pomagając, ułatwiasz cudzoziemcowi pobyt, np. karmisz go albo dajesz mu schronienie, ale nie oczekujesz niczego w zamian.

Celem powyższych przepisów jest zwalczanie siatek przemytniczych, które czerpią korzyści majątkowe z przerzutu ludzi przez granice, a nie blokowanie bezinteresownej pomocy świadczonej przez ludzi w sposób spontaniczny i ograniczający się do terytorium kraju, w którym cudzoziemcy się znaleźli.

JAKIE UPRAWNIENIA MA FUNKCJONARIUSZ STRAŻY GRANICZNEJ?

→ **Czy funkcjonariusz Straży Granicznej może mnie wylegitymować?**

Tak, funkcjonariusz SG może prosić Cię o okazanie dokumentu tożsamości, szczególnie jeśli znajdujesz się w strefie nadgranicznej lub w strefie, w której wprowadzony został stan wyjątkowy.

→ **Czy funkcjonariusz SG może zatrzymać i przeszukać mój samochód?**

Tak, funkcjonariusz może zatrzymać Twoje auto i dokonać kontroli pojazdu, może także przejrzeć zawartość samochodu i znajdujących się w nim bagaży.

→ **Czy funkcjonariusz SG może dokonać kontroli osobistej, np. zaglądać mi do kieszeni?**

Tak, ale pod pewnymi warunkami. Straż Graniczna może dokonywać kontroli osobistej tylko w razie zatrzymania Cię na drodze (kiedy jedziesz autem, rowerem albo idziesz pieszo poboczem), ale w miejscu, które jest przeznaczone do wykonania takiej kontroli, i w sposób nieuwłaczający Twojej godności. Kontrola osobista może polegać na sprawdzeniu zawartości odzieży, sprawdzeniu „jamy ustnej, nosa, uszu oraz włosów osoby kontrolowanej”, a nawet – w szczególnie uzasadnionych przypadkach – miejsc intymnych osoby kontrolowanej. WAŻNE: Funkcjonariusz SG ma obowiązek przeprowadzić kontrolę w sposób „najmniej naruszający dobra osobiste osoby kontrolowanej oraz w zakresie niezbędnym w danych okolicznościach do realizowania celu dokonywanej kontroli”.

→ **Czy funkcjonariusz SG może przeszukać mój dom?**

Nie, funkcjonariusz SG nie może tak po prostu wejść do Twojego domu i dokonać jego przeszukania. Nie może nawet wejść do Twojego domu bez zaproszenia. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy Straż Graniczna (podobnie jak Policja) posiada nakaz przeszukania. Wtedy zawsze warto pytać o faktyczną i prawną podstawę przeszukania, domagać się nakazu przeszukania w formie papierowej, a następnie zapisać sobie tę podstawę lub nagrać słowa funkcjonariusza na telefon. Straż Graniczna, podobnie jak Policja, ma też obowiązek sporządzić z tej czynności protokół przeszukania, którego egzemplarz masz prawo otrzymać.

→ **Czy funkcjonariusz SG może wejść na moje podwórko?**

Nie, funkcjonariusz SG nie może bez Twojego pozwolenia wchodzić na Twoje podwórko. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy Straż Graniczna jest w trakcie pościgu.

→ **Czy funkcjonariusz SG może mnie zatrzymać w taki sam sposób jak Policja?**

Tak, funkcjonariusz SG może dokonać zatrzymania na takiej samej zasadzie, jak może zatrzymać Cię Policja. UWAGA: to nie oznacza, że Straż Graniczna może Cię zatrzymać zawsze – ma do tego prawo tylko wtedy, gdy zostały spełnione określone warunki.

→ **Czy Straż Graniczna może mnie ukarać mandatem?**

Tak, funkcjonariusze SG mogą nakładać grzywny poprzez wypisanie mandatu, jeśli popełnisz wykroczenie, np. z art. 49a § 2 Kodeksu wykroczeń. Możesz odmówić przyjęcia mandatu;

będzie to skutkowało skierowaniem sprawy do sądu, który sam oceni, czy faktycznie popełniłeś/aś wykroczenie.

→ **Czy Straż Graniczna może mnie nagrywać?**

Tak, funkcjonariusze SG mają uprawnienia do obserwowania i rejestrowania zdarzeń na drogach oraz w innych miejscach publicznych, a także w trakcie podejmowania interwencji.

→ **Czy ja mogę nagrywać Straż Graniczną podczas interwencji?**

Tak, możesz rejestrować przebieg interwencji, jednakże nie możesz go upubliczniać, np. wrzucać do mediów społecznościowych.

INNE WAŻNE INFORMACJE DOTYCZĄCE STRAŻY GRANICZNEJ:

- „*Funkcjonariusz obowiązany jest odmówić wykonania rozkazu lub innego polecenia, jeśli wykonanie rozkazu lub innego polecenia łączyłoby się z popełnieniem przestępstwa*” – art. 63 ust. 2 Ustawy o Straży Granicznej.
- Wykonując czynności służbowe, funkcjonariusz SG ma obowiązek okazania legitymacji służbowej na Twoje żądanie! Podstawa prawna: art. 66 ust. 1 Ustawy o Straży Granicznej. Funkcjonariusz powinien okazać dokument w taki sposób, abyś miał/a możliwość nie tylko odczytać, ale także zanotować numer legitymacji oraz nazwisko funkcjonariusza.
- Jeśli uważasz, że funkcjonariusz Straży Granicznej zachował się niezgodnie z prawem, np. przekroczył swoje uprawnienia, możesz złożyć na niego skargę, która powinna zostać każdorazowo rozpatrzona.

Podsumowanie:

Jeśli funkcjonariusz Straży Granicznej chce wykonać jakąś czynność z Twoim udziałem, zawsze powinien się przedstawić, wylegitymować (tylko o ile nie ma na sobie munduru), a także podać podstawę prawną oraz przyczynę podjęcia czynności. Jeśli dochodzi do kontroli osobistej lub przeszukania domu, zawsze powinno się sporządzić z tego zdarzenia pisemny protokół.